

ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ 6 КЛАСУ З НАРОДОЗНАВСТВА,

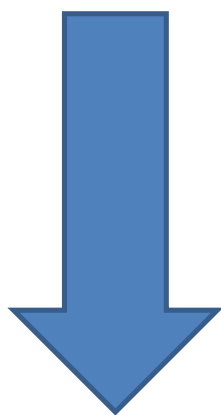
Від 05.03.2025

Оксана Заваденко

На попередніх уроках ми продовжили вивчення свят весняного циклу. Зокрема 04.12.25 ми вивчали дні Страсного тижня та свято Великодня, а 04.26.25 вчилися водити гаївки. Останній урок 05.03.25 був дуже коротким, тому ми лише підсумували, які теми будуть на **іспиті по святах весняного циклу, який ми напишемо цієї суботи 05.10.25. (Теми «Закликання весни та випікання жайворонків», «Свято Благовіщення та Вербна Неділя», «Великдень та Страсний тиждень», «Гаївки»).**

Попереднє письмове завдання було **написати**, що ми кладемо у традиційний Великодній кошик, а також **описати** одну Гаївку (як її бавитися та кілька куплетів слів). **Увага: ви можете знайти її в інтернеті або виписати з лекції, яку я роздавала на уроках і додаю сюди.**

З повагою, Оксана Заваденко

Тема: Великдень

Головним християнським святом весняного циклу є **Великдень (Воскресіння Господнє, Пасха, Паска)** - найбільше християнське свято, яке поєдналося із дохристиянськими народними звичаями.

Назва «Пасха» походить від назви старозаповітного свята, яке відзначали іудеї в пам'ять про звільнення від єгипетського полону. Пасхальний агнець (ягня) євреїв став прообразом Христа, тому Христос ще іменується Агнцем Божим, Пасхою. **Назва «Великдень»** - походить ще з дохристиянських часів, коли навесні день зрівнювався із ніччю (весняне рівнодення), і наші пращури святкували «Великий день» - коли свято Дня тривало цілий тиждень. **Назва Воскресіння Господнє** – означає воскресіння Ісуса Христа, Його перемогу над смертю і відкуплення наших гріхів.

До Великодня віруючі готуються **сім тижнів Великого Посту** - одного з найсуворіших постів – **40 днів плюс Страшний тиждень**. Вважається, що у ці дні душа повинна "прислуховуватися" до Страстей Господніх, останніх днів Ісуса Христа в людській подобі. Ці сім тижнів Великоднього посту ще називають **седмицями**. Останній тиждень перед Пасхою називається **Страстна Седмиця** або **Страшний тиждень**. Кожен день цього тижня мав своє ритуальне значення та обряди.

Особливе значення має **Страстний Четвер** або **Чистий Четвер** - день, коли Ісус разом зі своїми учнями на Таємній Вечері розділив святкову трапезу (вечерю), заповівши нам приймати Його Тіло і Кров під виглядом хліба і вина, а також обмив своїм учням ноги. Саме в *четвер* пізно ввечері один з дванадцяти учнів - Іуда - за тридцять срібників видав свого вчителя, якого потім розіп'яли. Ввечері цього дня в церкві читають 12 Євангелій, де розповідається історія Страстей Христових.

Чистий четвер — це день весняного очищення. Ще вдосвіта, до сходу сонця селяни чистили в стайнях, коморах, на подвір'ї, в хатах — все повинно бути чистим і виглядати по-святковому. В саду і на городі господар згрібав на купу торішні листя, бадилля бур'янів і підпалював — «щоб очистити землю від морозу, зими, смерті і всякої нечисти». Існує повір'я, що в Чистий четвер, до східсонця ворон носить з гнізда своїх дітей купати в річці. Хто купається раніше від воронячих дітей, той буде здоровий протягом цілого року. В Чистий Четвер в багатьох регіонах України господині вже пекли **паски** — святковий хліб, який освячували в церкві разом з іншими дарами в ніч перед Христовим Воскресінням.

Наступний важливий день — це **Страстна П'ятниця**. У цей день в церквах виносять **плащаницю** — тканину, в яку було загорнуто тіло Христа, і на якій відбився його Образ. Плащаниця символізує смерть Ісуса на хресті та Його тіло у гробі. Плащаницю несуть навколо церкви, а потім кладуть на приготований престіл посередині церкви. Віруючі приступають до Св. Плащаниці і побожно її цілують. В цей скорботний день дуже строгий піст, часто люди взагалі нічого не їли в Страстну П'ятницю. В цей день не можна було важко працювати, навіть пекти паски чи писати писанки (лише в деяких регіонах України паски пекли таки в Страстну П'ятницю). Слід було йти до церкви, молитися і роздумувати над стражданнями і смертю Христа.

У **Страстну Суботу** люди вже в передчутті Христового Воскресіння. Господині готують страви, печуть паски, фарбують крашанки, пишуть писанки, та готують **Великодні кошики*****, які під вечір несуть до церкви святити. В деяких регіонах освячення кошиків відбувається вже вночі під час Воскресної Служби Божої. На **Всеношній** (нічній Воскресній літургії) Плащаницю забирають, і всі люди виходять з храму та тричі процесією йдуть довкола церкви. В цей час дзвонять дзвони, сповіщаючи всім, що Христос Воскрес. Після цього священник тричі хрестом стукає в двері храму і вигукує: Христос Воскрес! Люди відповідають: Воістину Воскрес! В Під час цієї Служби священники міняють *страстний червоний одяг на святковий золотий*. Це символізує кінець смутку і радість від Христового воскресіння. У ніч Христового воскресіння прийнято було не спати. Вважалося за велику честь для тих, хто прийшов на Всеношну, не заснути.

Звечора біля храмів розпалювали вогнища, щоб ті, хто прийшов на Всеношну, змогли зігрітися, почути цікаві казки і перекази. Звичай палити вогонь зберігся ще з дохристиянських часів. Але з вогнем пов'язана біблійна історія, згідно з якою, коли помирав розіп'ятий Христос на Голгофі, то сторожа палила навколо нього вогнища, щоб зігрітися.

Ще один дохристиянський звичай був пов'язаний із святом Великодня, який де-не-де затримався до кінця XX ст., - обгортати соломою колеса та, запаливши їх, пускати з гори на весняний вогонь. Коли колесо вцілить у середину вогнища — це добра ознака і для весни й для літа: ознака здоров'я, врожаю, приплоду худоби. Вогняне колесо — символ сонця, відродження якого всятували в дохристиянські часи навесні.

Саме **свято Великодня** і наступні три дні за ним - були найрадіснішими днями в році. Після повернення з церкви після Воскресної Літургії вся родина сідала до сніданку. Великодній сніданок розпочинався молитвою. Після молитви батько родини брав свячене яйце і ділив його на стільки частин, скільки присутніх за столом (залишаючи окремо на тарілці і для померлих з родини), зі словами благословення роздавав яечко і промовляв: "Христос воскрес!" — "Воістину воскрес!" — відповідають усі присутні за святковим столом.

Звичай на Великдень розпочинати святкування яйцем побутує в Україні з давніх-давен, адже яйце символізувало зародок нового життя. У християнстві яечко є символом Христового Воскресіння, бо як із мертвої шкаралупи яйця народжується нове життя, так і Христос вийшов із гробу до Нового Життя. Після свяченого яйця всі їдять паску й усе, що приготували на свято.

Великодній тиждень, його ще називають **Світлим**, починався **Поливаним (Світлим)** Понеділком. В цей день вранці після Служби Божої хлопці та парубки поливали дівчат, щоб ті були красивими та здоровими. В після обіду молодь бавилася **гаївки (гагілки)** – веселі молодіжні хороводи, ігри, забави та переспівки. Гаївки, як і писанки та крашанки – це відлуння (спогад) дохристиянських часів.

Великодній тиждень — це також час поминання покійних. Рідні приходять на могили померлих, згадують їх молитвою та добрими словами, а також просять у них прощення, запалюють поминальні свічки, часто залишають на могилках трохи свяченого. Священники проводять **відправи**. В деяких регіонах України поминальні дні були на другий та третій день після Великодня, а в інших – на наступну після Великодня неділю – **Провідну неділю**.

Що ми кладемо у Великодній кошик:

-паску , -писанки, - крашанки,- ковбаску, -шинку, - сир, -масло, -сіль, -свічку, - хрін, -буряк та ін. Прикрашають барвінком, квітами, вишитим рушничком, стрічками.

Тема: Весняні ігри та забави. Гаївки та веснянки.

Веснянки та гаївки (*гагілки, ягілки, риндзівки, маївки*) — назва старовинних дохристиянських обрядових пісень, пов'язаних з початком весни і наближенням весняних польових робіт. Часто такі пісні супроводжуються хороводами та традиційними рухами учасників. З приходом християнства такий улюблений серед молоді звичай співати і забавлятися в гаях, прикликаючи весну, не зник, а додався до радості від Христового Воскресіння.

Гаївки (гаївки, гагілки) були поширені в усій Україні. Ні один Великдень не обходився без гаївок. Кожна місцевість мала свої традиційні слова гаївок, веселих забав, які **після обіду на Великодні свята діти і молодь водили коло церкви до пізнього вечора**. Крім танців та пісень, хлопці брали участь в різних забавах, будували Вежі. Дуже поширеною грою серед хлопців була забава «**Ремінь**». Також популярною була гаївка «**Кривий танець**» (*Ми кривого танцю не знайдемо кінця, треба його вести, як віночок плести, то на гору, то в долину, то в будяки, то в кропиву...*).

Гаївок було багато і різних: для молодших дітей, для старших, для хлопців і дівчат тощо. Наймолодші діти, дівчата виводили гаївки в колі, наприклад «**Соловійку**». Дівчата бралися за руки і водили колом гаївку, всередині одна дівчинка була соловейком і виконувала всі дії, які співали діти. А сама гаївка звучала так:

Соловійку, спадку, спадку,
Чи бував у нашім садку?
Чи ти видів, як сіють мак?
Ось так, ось так, ось так сіють мак.
Соловійку, спадку, спадку
Чи бував у нашім садку?
Чи ти видів, як росте мак?
Ось так, ось так, ось так росте мак.

Соловійку, спадку, спадку
Чи бував у нашім садку?
Чи ти видів, як цвіте мак?
Ось так, ось так, ось так цвіте мак.
Соловійку, спадку, спадку
Чи бував у нашім садку?
Чи ти видів, як їдять мак?
Ось так, ось так, ось так їдять мак.

Подібною є і гаївка «**Подоляночка**», яку також водили молодші дівчата. Діти ведуть хоровод, а дівчина всередині кола відображає все те, про що співають:

Десь тут була подоляночка,
Десь тут була молодесенька,
Тут вона впала, до землі припала,
Личка не вмивала, бо води не мала.

Ой встань, встань, подоляночко,
Умий личко, як ту скляночку,
Возьмися за боки, поскачи три кроки
Плини по Дунаю, бери дівча скраю.

Старші дівчата разом з парубками бавилися «**Царівни**»:

Жила-була царівна, царівна, царівна,
Жила-була царівна, царівна молода...
Царівно бійся відьми злої /2 р.
Аж тут прийшла та відьма зла/2р.
Засни царівно на 100 літ/2р.

І все заснуло мертвим сном /2р.
І виріс там бур'ян /2р.
Аж тут прийшов царевич /2 р.
Він поцілунком розбудив/2р.
Царівну молоду.

Подєколи одна гаївка водилася досить довго. Наприклад гаївка «**Сухого плота**». В неї могли бавитися, йдучи від церкви аж у гай.

Ми сухого плота йдемо /2р.,
Кінця йому не знайдемо /2р.

Ані кінця, ані краю, /2р.
Вибирай си котра з краю, /2р.

Гаївку «**Вербовая дощечка**» та «**Жучок**» водили і хлопці, і дівчата. Молоді люди ставали у два ряди одне навпроти одного, попарно переплітаючи руки, утворюючи «Насточці» або «жучкові» доріжку. «Насточкою» або «Жучком» вибирали невеличку дівчинку. По руках «жучок» іде тою доріжкою до її «голови», а остання пара перебігала на початок доріжки. Тож вона для «Жука» і не закінчувалася... Цю гру учасники супроводжують словами гаївки:

**Ходить Жучок по дубині,
А Жучиха – по ялині.
Грай, Жучку, грай, небоже,
Най ті Господь допоможе.**

**На Жучкові черевички,
Бо сам Жучок невеличкий.
Грай, Жучку...**

**А хто хоче Жучка мати,
Треба йому їсти дати.
Грай, Жучку...**

Часто парубки і дівчата співали гаївки-ігри. Наприклад «**Пташка**». Вибирали поміж себе пташку, яка стоїть у колі. Усі інші загадують когось з кола (так, щоб пташка не знала) і, співаючи, водять хоровод.

**А ми пташку споймили, споймили,
Кругом неї ступили, ступили.
Скажи, Пташко, скажи, прошу,
Яке ім'я, ім'я ношу.**
*"Пташка" відгадує ім'я того, кого загадали,
як не відгадає то всі співають:*
**Не вгадала, не вгадала,
Як та пташечка ся звала! (2)**

*Знову співають перший куплет.
Якщо пташка назвала правильне ім'я, то
співають:*
**Відгадала і сказала,
Як та пташечка ся звала! (2)**
*Тоді "пташкою" ставала інша дитина,
гра продовжувалася.*

Дуже часто, на гаївках хлопці та дівчата шукали собі пару, як наприклад в гаївці «Голубка»:

**Ми Голубку ізловили
Всі довкола обступили
Ти Голубко чого тужиш
Вибирай си кого любиш**

**Летів Голуб попід хмари
Шукаючи собі пари
Ти Голубе не жартуй же
Кого любиш поцілуй же**

Дівчина вибирала в колі хлопця, танцювала з ним, а потім ставала в загальне коло. Під час другого куплета вже хлопець обирав собі дівчину. І так по черзі.

В давнину весняні забави продовжувалися протягом цілої весни. Крім гаївок співали веснянки. Веснянки дівчата співали на вигоні тихими весняними вечорами. Словами веснянок в основному закликали дощ, сонце. В народі казали: "Якщо сухий май, гроші на хліб збирай". Тому найбільш поширеними були веснянки, в яких закликали дощ:

**Прилинь, прилинь, хмаронько, із неба
І дай дощу, бо нам дуже треба.
Нехай дощик рясненько полиє,
Всю травичку щедренько обмие.**

**Дощик, дощик, щедро поливай,
Щоб багатий був наш рідний край.**